

„lefejezte“ az állam és államvasut és egyéb közintézmények elleni követelések valorizálását, akármilyen magánjogi címen alapuljanak légyen. Amde a 7. §. igen csekély mértékben, de mégis enged néhány taxative felsorolt esetben kivételt a 6. §. generálisan sujtó intézkedése alól. Ezek közt az esetek közt szerepelnek az „ingatlan kisajátításából vagy vételéből eredő pénztartozások“ is. A Kuria erre a kivételre alapozta az adott esetben ítéletét, amidőn az építési költségeket 100%-ig valorizálta a vasuttal szemben is. Az indokolás az, hogy amidőn a felperes egy raktárpületet (túnyomó részben) a vasut részére felépített, a MÁV lényegében egy ingatlant kapott és minhog mai napig is birtokában maradt értékálló módon, ennélhogva a méltányosság kívánja, hogy megfizesse annak árát.

Arról bizonyára lehet vitatkozni, hogy az ingatlan vétel kategóriájába hiánytalanul beleillik-e az építési költség, amely talán inkább a vállalkozási szerződés fogalma alá volna vonható: az azonban bizonyos, hogy a magas bíróság az adott esetben megmutatta, hogy mindenképen tágitani kíván a törvény azon szakaszait illetően, amelyek sajnos el-
tértek a törvényt megelőzően kifejlődött bírói gyakorlat méltányos és bátor szellemétől. *F. P.*

Leiki kényszer — gazdasági kényszer. Mig a jog fejlődésével és a városi forgalom nagyarányu fellendülésével a jogszabályok egyrésze harmadik személyeknek és a forgalom biztonságának védelmében sok a felek viszonyából eredő, de mások által nem látható és tudható körülménynek figyelembevételét korlátozzák, addig másrészt, mindnyiben ilyen forgalmi érdekek nem sértenek, mindinkább tekintettel vannak a törvények a felek valódi akarására. Mindig halad a jog azoknak az okoknak felismerésében, melyek az ügyletkötő fél akaratnyilvánításának szabadságát befolyásolják, részben vagy egészen megsemmisítik.

Nem is szólva azokról a kirívó esetekről, ahol tényleges fizikai kénszerről van szó, a lelki kényszer és a megtevesztés tekintetében a joggyakorlat mindig érzékenyebben reagál.

Végül amint a lehetetlenülés eredeti fogalmához simulva a háborus joggyakorlat megalkotta a gazdasági lehetetlenülés szabályait úgy lassankint a lelki kényszer gyakorlata tovább fejlődött a kizsákmányoló üzlet irányában.

A magánjogi törvénykönyv tervezetének 977. §-ának második bekezdése szerint „semmis az a szerződés is, amellyel valaki másnak tapasztalatlanságát, könnyelműségét, függő vagy megszorult helyzetét vagy a nála

elfoglalt bizalmi állását kihasználva, a maga vagy harmadik személy részére a másik fél tetemes kárával ingyenes előnyt vagy aránytalan nyereséget köt ki vagy szerez". Ezt kiegészíti más vonatkozásban az 1716. §., mely kimondja, hogy „a sértett beleegyezése nem szünteti meg a személye ellen irányuló eselekmény jogellenességét, ha a sértő a beleegyezést a sértett fogyatékos elme-tehetségének, tapasztalatlanságának, könnyelműségének, függő vagy megszorult helyzetének vagy nála elfoglalt bizalmi állásának kihasználásával — tisztességtelen befolyásolással — szerezte meg“.

Az ügylet semmisségét a tervezet helyesen gondosan körülírt tényálláshoz köti. Nem elég a szorult helyzet, tapasztalatlanság stb. maga, hanem a másik félnek ezt ki kell használnia, ami ugyan nem feltételez aktív ténykedést, de mégis annyit, hogy a másik fél ezeket a körülményeket felismerte és az ügyleti feltételek megállapításánál kihasználta. De a szakasz szerint ez sem elegendő, a semmisség csak akkor sujt le, ha az eset kirívó, ha a kihasznált fél tetemes kárt szenved, a kihasználó pedig ingyenes vagy aránytalan nyereséghez jut. Ez a körülírás igen bölcs és előrelátó, mert a gazdasági, de általában az élet dinamikájához tartozik, hogy különböző gazdasági, szellemi erejű és körülményeiknél fogva különböző helyzetű egyének kerülnek össze és az ügylet érvényét az egyenlő erőbeli helyzethez kötni annyit jelentene, mint a szerződési szabadságot megszüntetni, amint a gazdasági lehetetlenülés fogalmának túlzott kiterjesztése a szerződések kötelező erejét ásta alá.

A gyakorlatban különböző vonatkozásban forr és alakul ki a nyilatkozatoknak és szerződéseknek a fenti szempontból való felülbírálása és esetleges érvénytelenítése. Néhány esetet hozok itt fel az újabb gyakorlatból részletes kritikai megjegyzések nélkül.

1. „A munkás, aki szerződésileg megállapított munkabérért a munka abbanhagyásával való fenyegetés mellett felemelni kívánja, nyilván szerződésszegőnek tekintendő. Ha azután a munkaadó az előállott kényszerhelyzet következtében (cséplési munkáról lévén szó), bizonyos meghatározott időre a munkabért fel is emeli, ez csak a meghatározott időre szól, azután pedig a munkást mégha az eredeti bérért is akar dolgozni, szerződésszegés folytán azonnal elbocsáthatja. (Kuria P. II. 5787/1927. Így nézetem szerint helytelen jogi szerkezet. (V. ö. a tervezet 1006. és 1007. §§-ait).

2. A Kuria az alkalmazottnak az 1914. évi viszonyok figyelembevételével a leromlott pénzben kapott és tényleg élvezett utolsó fizetésnél nagyobb nyugdíjat állapi-

tott meg és nem vette figyelembe azt a körülményt, hogy az alkalmazott e fizetésért tovább szolgált, mert állását csak nyugdíjigényének elvesztése mellett hagyhatta volna el és nem lehet hátrányára az, hogy a gazdasági viszonyok kényszere alatt munkaadója a fizetését a pénz leromlása idején megfelelően nem rendezte. (Kuria P. II. 5381/1928).

3. Nem állapított meg kényszert a Kuria gazdatiszt-nél a nyugdíjszabályzatnak állítólag a munkabéruzsorát kimerítő rendelkezései elfogadására nézve, mert a gazdatisztnek a törvény szerint nyugdíj nem jár, ez tehát a munkaadó részéről önkéntes kötelezettségvállalás és így a szabályzat jó erkölcsökbe ütköző voltára vonatkozó előadás aaptalan. (Kuria P. II. 4904/1927. Így általánosságban nem helyes. A nyugdíjszabályzatnak a fizetési levonásokra, a nyugdíj elvesztésére vonatkozólag lehetnek kizsákmányoló rendelkezései, ha a nyugdíjvállalás önkéntes is.)

4. Felperesek, kiknek eltartója baleset folytán meghalt, alperessel egyezséget kötöttek a kártérítés összegére nézve. Felperesek lelki kényszer fennforgása folytán az egyezés hatálytalanságát kérik, mely azáltal keletkezett, hogy eltartójuk halála után súlyos anyagi helyzetbe jutottak és alperes megbizottja azzal ijesztette őket, hogy perlés esetén nem jár nekik kártérítés. A Kuria nem lát kényszert, mert felperesek eltartójának halála óta az egyezés idején már két hónap telt el, és felperesek ügyvédhez is fordultak, aki nekik az esetleges per esélyeire tanácsot adott és alperes megbizottja csak jogi véleményét hangoztatta és ez fenyegetésnek nem tekinthető. (Kuria P. VI. 7747/1927.)

Fenti rendszer nélkül felhozott esetek mutatják, hogy a szerződések és jognyilatkozatok terén az eddigi lelki kényszer fogalmát túlhaladó gazdasági kényszer bírói figyelemben részesül, még pedig a tervezet idézett szakaszain kívül is. *íjf. Dr. Szigeti László.*

Árverési vételár, belső érték, anyagi igazság. Még a régi békeidőben foglalkozott a német jogászgyűlés azzal a kérdéssel, hogy fennmarad-e és mily mértékig az adós felelőssége, akinek elérvezett ingatlanát értéken alul a hitelező vette meg.

Most hasonló kérdés foglalkoztatta a kir. Kuriát a következő eset kapcsán.

Felperes a K. T. 306. §. értelmében adós az ingózálogát árverésen eladta, az árverést szabályszerűen meghirdette, adóst erről külön is értesítette; „az árverés kellő módon és a nyilvánosság követelményeinek mindenben